

SZUROMI Sz. Anzelm OPraem

A COLLECTIO IN LXXIV TITULOS DIGESTA BEFOLYÁSA A COLLECTIO ANSELMII LUCENSIS-RE

Luccai Szent Anzelm 1081 és 1083 között keletkezett gregoriánus reformgyűjteményére¹ igen erős hatással volt a nem sokkal korábbi, 1074 és 1076 közé tehető, *Collectio in LXXIV titulos digesta*.² A gyűjtemény befolyása leginkább a *Decretales Pseudo-Isidorianae* anyagának a közvetítésében mutatkozik meg. Kathleen G. Cushing 1998-ban napvilágot látott, Luccai Szent Anzelmrel és gyűjteményével foglalkozó munkájában³ különös hangsúlyt helyez a LXXIV titulos befolyásának vizsgálatára.⁴ Arra törekszik, hogy szétválassza a közvetlenül a *Decretales Pseudo-Isidorianae*-ből bekerülő anyagot, a LXXIV titulos, illetve a *Decretum Burchardi Wormatiensis* közvetítésével átvett isidoriana kánonoktól. Megállapításait könyvének függelékében, táblázatok formájában összegezi.⁵ Ennek alapján a tizenhárom könyvben található pseudo-isidoriana anyag megoszlása a következőképpen alakul a LXXIV titulos vonatkozásában: az I. könyvben 3, a II-ban 8, a III-ban 42, a IV-ben 2, az V-ben 4, a VI-ban 19, a VII-ben 14, a IX-ben 6, a X-ben 1, és a XII-ben 2 olyan kánont találunk, amely pseudo-isidoriana anyagot tartalmaz és Cushing véleménye szerint a LXXIV titulos közvetítésével került a *Collectio Anselmi Lucensis*-be.⁶ Az általunk végzett szövegkritikai vizsgálat azonban több esetben ettől eltérő eredményre veze-

¹ STICKLER, A., *Historia iuris canonici latini*, Tom. I. Torino 1950, 170-172; ERDŐ P., *Az egyházjog forrásai. Történeti bevezetés* (Bibliotheca Instituti Postgradualis Iuris Canonici Universitatis Catholicae de Petro Pázmány nominatae 1), Budapest 1998, 147-148; FERME, B.E., *Introduzione alla storia del diritto canonico*, Roma 1998, 171-174; STICKLER, A., *Il potere coattivo materiale della chiesa nella riforma gregoriana, secondo Anselmo da Lucca*, in *Studi Gregoriani* 2 (1947) 235-285; FRANSEN, G., *Anselme de Lucques, canoniste?* in VIOLANTE, C. (ed.), *Sant' Anselmo vescovo di Lucca (1073-86) nel quadro delle trasformazioni sociali e della riforma ecclesiastica* (Istituto Storico Italiano per il Medio Evo, Studi storici 13), Rome 1992, 143-156.

A gyűjtemény kiadása: THANER, F., *Anselmi Collectio Canonum una cum collectione minore*, Oeniponte 1906-1915.

² Kiadása: GILCHRIST, J.T. (ed.), *Diuersorum patrum sententiae siue Collectio in LXXIV titulos digesta*, Città del Vaticano 1973. A gyűjtemény keletkezéséhez és tartalmához vö. STICKLER, *Historia* (vö. 1. jegyzet), 167-170; ERDŐ, *Az egyházjog forrásai* (vö. 1. jegyzet), 146-147; FERME, *Introduzione* (vö. 1. jegyzet), 169-171; GILCHRIST, J.T., *The relationship between the Collection in Four Books and the Collection in Seventy-Four Titles*, in *Bulletin of Medieval Canon Law* 12 (1982) 13-30.

³ CUSHING, K.G., *Papacy and Law in the Gregorian Revolution. The Canonistic Work of Anselm of Lucca*, Oxford 1998.

⁴ CUSHING, *Papacy* (vö. 3. jegyzet), 78-85.

⁵ CUSHING, *Papacy* (vö. 3. jegyzet), 210-215.

⁶ CUSHING, *Papacy* (vö. 3. jegyzet), 210-212.

tett.⁷ Az egyes gyűjteményekben található pseudo-isidoriana kánonok szövegének aprólékos összevetése alapján arra a megállapításra jutottunk, hogy a Cushing által a LXXIV titulos közvetítésére visszavezetett kánonok közül többnek a szövegformája inkább az eredeti, *Decretales Pseudo-Isidorianae*-ben megtalálható változathoz áll közelebb, nem beszélve az olyan esetekről, amikor a kánon már terjedelme miatt sem származhat a LXXIV titulos-ból. Ezt a szövegkritikai vizsgálatot csak a püspökökkel kapcsolatos egyházfegyelmet feldolgozó kánonokon végeztük el, kihagyva a teljes I. könyvet,⁸ így a most következő megállapítások nem törekedhetnek a teljességre.

A II. könyv 43. kánonjának szövege szó szerint megegyezik a LXXIV titulos 96. kánonjának szövegével, lényeges eltérés van azonban a kánon terjedelmében. Ha Anzelm szövegéből indulunk ki, akkor megfigyelhetjük, hogy a LXXIV titulos szövege egészen a 43. kánon 9. soráig teljesen megegyezik, ezt követően a LXXIV titulos szövegéből kimarad a 17. sor végéig tartó szakasz, majd az anzelmi kánon 18. sorával befejeződik a kánon, míg az anzelmi további négy sort tartalmaz. Ez egyértelműen jelzi, hogy a II. 43. kánon nem kerülhetett a LXXIV titulos közvetítésével a *Collectio Anselmi*-be.⁹ A II. könyv 18. kánonja viszont inkább a LXXIV titulos *digesta*-ra vetethető vissza, mint közvetlenül a *Pseudo-Isidorianae*-ra.¹⁰

A III. könyv 23., II. Silvester pápától származó kánonja Cushing véleményével ellentétben nem található meg a LXXIV titulos *digesta*-ban.¹¹ A III. könyv 31. kánonnak a LXXIV titulos 78. kánonja felel meg, azonban az anzelmi változat a 6. sorral befejeződik, illetve Anzelmnél az első mondatban többletként szerepel az "episcopus" szó, amely a LXXIV titulos egyetlen kéziratában sem fordul elő, ellenben a *Decretales Pseudo-Isidorianae* eredeti változatában szerepel, így valószínűbbnek tűnik a közvetlen eredet.¹² A III. könyv 45. kánonját sem veheti Anzelm a LXXIV titulos-ból, hiszen a terjedelmes kánonból mindössze csak az első mondat található meg annak 58. kánonjában.¹³ A III. könyv 48. kánon LXXIV titulos-ra való visszavezetése is megalapozatlannak tűnik, mivel a LXXIV titulos 91. kánonja az 5. sorától a 9-ig lényegesen eltér az Anzelmnél olvashatóaktól.¹⁴

A IV. könyv 29. kánonjával is a III. könyv 45. kánonjáéhoz hasonló probléma merül fel, mivel a LXXIV titulos 267. kánonja nem tartalmazza az anzelmi változat első harmadát, illetve a szöveg többi részében is több eltérést fedezhetünk fel. Ez a kánon véleményünk szerint inkább a *Collectio Dionysio-Hadriana* befolyásáról tanúskodik.¹⁵

⁷ Vö. SZUROMI SZ., *A püspökökre vonatkozó egyházfegyelmi szabályok az 'Anselmi Collectio Canonum'-ban* (Diss. PPKE KJPI), Budapest 1999 (kiadás alatt álló kézirat).

⁸ SZUROMI, *A püspökökre vonatkozó*, 11-12., 43.

⁹ SZUROMI, *A püspökökre vonatkozó*, 46-47.

¹⁰ SZUROMI, *A püspökökre vonatkozó*, 45.

¹¹ SZUROMI, *A püspökökre vonatkozó*, 54.

¹² SZUROMI, *A püspökökre vonatkozó*, 53.

¹³ SZUROMI, *A püspökökre vonatkozó*, 53.

¹⁴ SZUROMI, *A püspökökre vonatkozó*, 51-53.

¹⁵ SZUROMI, *A püspökökre vonatkozó*, 58-59.

A VI. könyvet Anselm teljes egészében a püspökökkel kapcsolatos fegyelemnek szenteli, így az előzőektől eltérően itt az egész könyvvel kapcsolatosan is állást tudunk foglalni. Itt három olyan kánont is találunk, amelyet Cushing a LXXIV titulos-ból származó anyaghoz sorol, ám ezt a szövegkritikai vizsgálat nem teszi valószínűvé, ezek a VI. könyv 1., 122. és 126. kánonja, amelyekkel kapcsolatos észrevételeink megtalálhatóak a jelen kötetben közölt tanulmányunkban.¹⁶

Összegzésül tehát a Cushing által közölt táblázatokban található adatok, amelyek a LXXIV titulos digesta befolyását szemléltetik a II. könyv 18., 43.; a III. könyv 23. 31., 45., és 48.; a IV. könyv 29.; illetve a VI. könyv 1., 61., 122. és 126. kánonja esetében véleményünk szerint módosításra szorulnak, amelyet a szövegkritikai vizsgálat is alátámaszt.¹⁷

¹⁶ SZUROMI Sz., *Megjegyzések az «Anselmi Collectio Canonum» VI. könyvének forrásaikhoz*, in *Kánonjog* 1 (1999) 100. old.

¹⁷ SZUROMI, *A püspökökre vonatkozó* (7. jegyzet), 190-191.